

BOLALARGA TILNI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Ochilova.N.M

*Samarqand Davlat Chet Tillar Insitituti_Ingiliz Tili va Adabiyot Nazariyasi
Kafedراسi o'qituvchisi*

Mukumova.Sh.M

Samarqand Davlat Chet tillar Insitituti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga tillarning o'rgatishni zamonaviy usullari ko'rsatilgan, hozirgi kunda tilga ehtiyoj eng dolzarb masalalaridan biriga aylangan, bulardan dunyo tili sifatida ingliz tili bo'lib bormoqda. Shuning uchun ham hozirgi kunda bog'cha yoshidan ingliz, rus, arab tillari o'rgatilib borilmoqda.*

Kalit so'z: *Djon Lokk, xotira va nutq, ertak yoki multfilm,*

Hozirgi kunda O'zbekisto Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyayev Ta'lim sohasiga oid qaror, farmonva farmoishlar kiritilmoqda. Va Konsitutsiyamizga oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish chora tadbirlari to'g'isida qonun kiritildi. Shu bilan bir qatorda professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qonun qabul qilindi. Va til sohasida ko'plab o'zgartirishlar kiritildi [1,25].

Bugungi kunda ko'plab metodiklar mavjud. Ya'ni bundan ko'zlangan maqsad bolalarni aqlan yetuk va barkamol qilib ulg'aytirish. Avvalo psixologiyga nazar solaylik: Inson o'zini bilish va yaqinlarini yaxshiroq tushunish uchun psixologiyaga murojaat qiladi. Ushbu bilim ularning harakatlarining haqiqiy motivlarini ko'rish va anglashga yordam beradi. Psixologiya ruh haqidagi fan deb ham ataladi, inson hayotning ma'lum bir lahzalarida o'ziga savollar berishni boshlaydi — «men kimman?», «Men qayerdaman?», «Nega men bu yerdaman?» Nima uchun odamga bu bilim va ong kerak? Psixologiya hayot yo'lida qolib ketmaslik, bir ariqqa keyinchalik qayta tushmaslik va yiqilgadan so'ng ko'tarilishga kuch topish va davom etishga yordam beradi [3,67].

Hozirgi kunda til organishga bolgan talab yanada oshmoqda. Zamon talabidan kelib chiqib til organishda oquvchining yoshi ahamiyatga ega emas. "Dunyoga kelgan yangi chaqaloq bolaning ruhini «top-toza paxtaga» o'xshatadi. Uning fikricha, bolaning «top-toza paxta» tarzidagi ruhiga nimalarni yozish mutlaqo katta odamlar ixtiyorlaridadir. Shuning uchun bolaning qanday odam bo'lib yetishishi, ya'ni unda qanday shaxsiy fazilatlarining tarkib topishi bola hayotdan oladigan tajribaga, o'zgalar bilan muloqot jarayonida oladigan hayotiy tushuncha va tasavvurlariga bog'liqdir", deb ta'kidlaydi Angaliyalik olim Djon Lokk. Chet tilini oqitish, Orta maxsus va Oliy talim dargohlarida, balki maktabgacha talim muassasalarida ham talimning majburiy qismiga aylandi [4,65].

Hammamiz farzandimizni bilimli va zamonaviy inson qilib tarbiyalashni xohlaymiz. Yanikim ozimiz amalga oshirolmagan ishlarni bolalarimizda korishni istaymiz. Bolalarning xotirasi katta yoshdagi insonlarnikidan ancha yaxshi va mustahkamroq. Bolani yoshlik chogidan boshlab chet tiliga bolgan qiziqishini oshirish, xato bolsada shu tilda gapirishga harakat qildirish kerak. Bolalar 3 yoshdan boshlab til organishsa, ular uchun bu ancha qulay vaqtdir: bu yoshdagi bolalar xotira va nutq jihatidan ajralib turadi. Bolaning yoshi qancha kichik bolsa, uning soz boyligi kam hamda talaffuzga bolgan ehtiyoj katta boladi.

Bolalarga til orgatishning har-xil metodikalari mavjud. Misol qilib aytganda, agarda oddiy kundalik sharoitimizda kochada, oqishda yoki uyda chet tilida muloqot qilsak, bola uchun yaxshi najita beradi deb oylaymiz ammo bu koproq katta yoshdagi bolalar uchun ancha samarali. Chunki kop holatlarda bola bunday vaziyatda bu tilni organishga bolgan qiziqishi sonishi mumkin [6,19].

Bilamizki kichik yoshdagi bolalar koproq oyin mashgulotlariga qiziqishadi shuning uchun chet tilini oqitishning eng yaxshi usullaridan biri bu oyin. Orgatilayotgan mavzu o`yin tarzida tushuntirilsa yoki takrorlantirilsa bu bola xotirasida qolishiga ancha yordam beradi.

Maktabgacha yoshidagi bolalar til ko`nikmalarini rivojlantirish bosqichlari:

Talimni boshlashdan oldin siz ham farzandingiz kabi bu tilga qiziqish:

Til orgatish uchun yaxshi kitob toppish:

Farzandingiz organayotgan tilga aloqador ertak yoki multfilm tomosha qildirish va manosini tushuntirib berish. Bolalar tez charchashadi shuning unchun mashgulot jarayoni 30- 40 minutdan oshmasligi Dars jarayonida oyin metodikasidan foydalanish, Mashg`ulot davomida bolani togri javobi uchun rag`batlantirib borish, Mavzuni iloji boricha tik turib emas gilamda bolalar bilan birga otirib tushuntirish.

XXI asr taraqqiyoti gullab yashnayotgan davrda zamonaviy ta`lim makonida ta`lim va tarbiyaning o`rni nihoyatli ahamiyatlidir. Hozirgi zamon yoshlari jamiyat taraqqiyotini shakllanishida asosiy poydevor bo`lib xizmat qiladi. Har tomonlama rivojlangan barkamol shaxsni shakllantirish ta`lim va tarbiyaning asosiy maqsadi. Bunday shaxsni shakllantirishga maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o`rgatish o`ziga xos hissa qo`shadi. Chet tilini o`rgatish bolaning shaxsiy rivojlanishin ya`ni zamonaviy dunyodagi ko`p tilli va ko`p ma`daniyatli vaziyatga moslashish uchun uni yangi til dunyosi bilan tanishtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Chet tili nafaqat maktablar va universitetlarda, balki ko`plab qo`shimcha maktabgacha ta`lim muassasalarida ham ta`limning majburiy tarkibiy qismiga aylandi. Jamiyatda chet tiliga bo`lgan talab, bir tomondan, shuningdek, ota-onalar tomonidan til nafaqat zamonaviy insonni tarbiyalashning omili. Agar ancha yil oldin tilni bilish faqat ba`zi sohalar ishlarida talab qilinadigan o`qitish metodikasi bolalarga qaratilgan edi maktab yoshi, endi otaonalar chet tilini o`rganishni iloji

boricha erta boshlashga intilmoqda. Maktabgacha yoshdagi bolalarni chet tiliga o'rgatishning asosiy maqsadlari: bolalarda chet tilida boshlang'ich muloqot qobiliyatlarini shakllantirish; o'z maqsadlariga erishish, hayotiy aloqa sharoitida fikr va hissiyotlarini ifoda etish uchun chet tilidan foydalanish qobiliyati; chet tillarini yanada o'rganishga ijobiy munosabat yaratish; boshqa mamlakatlar hayoti va madaniyatiga qiziqishni uyg'otish. Chet tilini o'zlashtirish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologiyasini hisobga olgan holda aytishimiz mumkinki, ular nutqining fonetikasi va intonatsiyasiga ayniqsa sezgir, shuning uchun ta'lim boshlang'ich bosqichning asosiy vazifasi bolalarda tog'ri tallafuzni shakllantirish bo'lib, unga turli mashqlar va maxsus didaktik mashqlar yordamida erishish mumkin, fonetik eshitishni, shuningdek nutq nafasini rivojlantirish uchun xonadagi o'yinlar asosiy vosita hisoblanadi. Chet tilni o'rganish uchun erta yosh afzalroq bo'lishining yana bir sababi bor. Bolalarni o'qitish - bu maktab o'quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvlar asosida yoshiga mos ijodkorlik mashg'ulotlarni talab qiladi. Maktabgacha yoshda, ingliz tilini o'qitishda, bolalar asta-sekin kommunikativ kompetentsiya asoslarini rivojlantiradilar shakllantirish; o'z maqsadlariga erishish, hayotiy aloqa sharoitida fikr va hissiyotlarini ifoda etish uchun chet tilidan foydalanish qobiliyati; chet tillarini yanada o'rganishga ijobiy munosabat yaratish; boshqa mamlakatlar hayoti va madaniyatiga qiziqishni uyg'otish. Chet tilini o'zlashtirish uchun maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologiyasini hisobga olgan holda aytishimiz mumkinki, ular nutqining fonetikasi va intonatsiyasiga ayniqsa sezgir, shuning uchun ta'lim boshlang'ich bosqichning asosiy vazifasi bolalarda tog'ri tallafuzni shakllantirish bo'lib, unga turli mashqlar va maxsus didaktik mashqlar yordamida erishish mumkin, fonetik eshitishni, shuningdek nutq nafasini rivojlantirish uchun xonadagi o'yinlar asosiy vosita hisoblanadi. Chet tilni o'rganish uchun erta yosh afzalroq bo'lishining yana bir sababi bor. Bolalarni o'qitish - bu maktab o'quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvlar asosida yoshiga mos ijodkorlik mashg'ulotlarni talab qiladi. Maktabgacha yoshda, ingliz tilini o'qitishda, bolalar asta-sekin kommunikativ kompetentsiya asoslarini rivojlantiradilar [3,85].

Xulosa shundaki bu metodlar orqali ta'lim samaradorligini oshiramiz , o'qituvchi va o'quvchi o'rtasida uzviy bog'liqlik o'rnatamiz va bolalarda erkin ijodiy fikrlash ko'nikmalari rivojlanadi va shu bilan birga maktabning nufuzi oshadi shu qatorda bolada shijoat uyg'onadi. Bundan ko'zlangan maqsad shu bolalarni erkin fikrlashga yordam bera olishlik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sh.Mirziyoyev Yangi O'zbekiston Taraqqiyot Strategiyasi (2023)
08.10.20.4-1/23
2. G.D.Pirov " Xususiy metod" (2019) ISBN 952-1154-5511-5-3
3. <https://graf48.ru/uz/metodiki-izucheniya-angliiskogo-dlya-detei-metodika-obucheniya.html>
4. <https://fledu.uz/uz/bolalarga-til-orgatish-metodikasi/>

